

УДК 351:327

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.02.27>

Василь ОСТАП'ЯК,

професор кафедри публічного управління,

адміністрування і національної безпеки

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

доктор політичних наук, доцент

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9374-1956>

Віктор СЕРДИНСЬКИЙ,

здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <http://orcid.org/0009-0001-7077-5309>

(© ОСТАП'ЯК В., СЕРДИНСЬКИЙ В., 2025)

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ

У МІЖНАРОДНІЙ СПІВПРАЦІ

У статті здійснено комплексний аналіз трансформації ролі держави у сфері міжнародної співпраці під впливом сучасних глобальних викликів, серед яких визначальними стали пандемія COVID-19, економічна турбулентність та повномасштабна воєнна агресія проти України. На основі узагальнення позицій українських дослідників і фактичних даних досліджено зміну функціонального призначення держави від традиційної моделі внутрішнього регулятора до інституційного координатора багаторівневих партнерств, що охоплюють фінансову, безпекову, гуманітарну та відновлювальну взаємодію. Розкрито нормативно-правові засади трансформації, пов'язані із запровадженням воєнного стану, оновленням стратегічних документів і переглядом зовнішньополітичних

пріоритетів. Показано, що спеціальні режими управління та прискорені процедури ухвалення рішень розширили можливості держави щодо укладання міжурядових угод, участі у міжнародних механізмах фінансової підтримки, реалізації програм ЄС та формування довгострокових безпекових партнерств. Особливої уваги надано зростанню ролі зовнішнього фінансування, яке в 2023–2024 роках забезпечувало значну частину видатків державного бюджету й стало системним ресурсом для оборони, макрофінансової стабільності та відбудови. Наголошено, що міжнародна співпраця поступово перетворюється на вагомий інструмент національної стійкості та модернізації держави. У роботі окреслено перспективні напрямки вдосконалення державної політики — інституційну модернізацію, поглиблення євроінтеграції, розвиток безпекових форматів, оптимізацію управління зовнішньою допомогою та розширення ролі територіальних громад у міжнародних проєктах. Сформульовано наукові орієнтири для дальших досліджень, пов'язаних із вивченням інституційної стійкості, ефективності міжнародних фінансових механізмів та інтеграції України в сучасні моделі глобального врядування.

***Ключові слова:** держава, міжнародна співпраця, глобальні виклики, воєнний стан, публічне управління, європейська інтеграція, міжнародна безпекова підтримка, зовнішнє фінансування, інституційна стійкість.*

Vasyl OSTAPIAK,

Professor of the Department of Public Management,

Administration and National Security

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Doctor of Political Science, Associate Professor

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9374-1956>

Viktor SERDYNISKYI,

PhD student (third, educational and research level of higher education)

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <http://orcid.org/0009-0001-7077-5309>

(© OSTAPYAK V., SERDYNSKYI V., 2025)

TRANSFORMATION OF THE STATE'S ROLE IN INTERNATIONAL COOPERATION

The article provides a comprehensive analysis of the transformation of the state's role in the field of international cooperation under the influence of contemporary global challenges, among which the COVID-19 pandemic, economic turbulence, and the full-scale military aggression against Ukraine have become decisive. Building on a synthesis of Ukrainian scholarly perspectives and relevant empirical evidence, the study examines how the functional purpose of the state has evolved from a traditional domestic regulator toward an institutional coordinator of multi-level partnerships encompassing financial, security, humanitarian, and recovery-oriented cooperation. The paper elucidates the regulatory and legal foundations of this transformation, associated with the introduction of martial law, the revision of strategic policy documents, and the recalibration of foreign-policy priorities. It is demonstrated that special governance regimes and accelerated decision-making procedures have expanded the state's capacity to conclude intergovernmental agreements, participate in international financial-support mechanisms, implement EU programmes, and establish long-term security partnerships. Particular attention is devoted to the growing significance of external financing, which in 2023–2024 covered a substantial share of state budget expenditures and became a systemic resource for defence, macro-financial stability, and reconstruction. The article argues that international cooperation is increasingly becoming a key instrument of national resilience and state modernisation. The study outlines перспективні directions for improving public policy, including institutional

modernisation, deeper European integration, the development of security formats, optimisation of external-assistance management, and an expanded role for territorial communities in international projects. Finally, the paper formulates research priorities for further inquiry into institutional resilience, the effectiveness of international financial mechanisms, and Ukraine's integration into contemporary models of global governance.

***Key words:** state, international cooperation, global challenges, martial law, public administration, European integration, international security assistance, external financing, institutional resilience.*

Постановка проблеми. У сучасній системі міжнародних відносин роль держави зазнає суттєвої трансформації під впливом багатокomпонентних глобальних викликів — безпекових, економічних, гуманітарних і технологічних. Для України ця проблематика має особливу гостроту, оскільки повномасштабна збройна агресія російської федерації радикально змінила не лише інтенсивність, а й зміст зовнішніх взаємодій, структуру партнерств, пріоритети дипломатії та архітектуру міжнародної підтримки. Умови воєнного стану, високий рівень невизначеності та дефіцит ресурсів зумовили перехід від «класичної» моделі зовнішньої політики до режиму кризового міжнародного менеджменту, де міждержавні коаліції, членство та участь у міжнародних організаціях, багатосторонні платформи допомоги, механізми санкційної координації й безпекові формати стають інструментами виживання держави, відновлення критичної інфраструктури та забезпечення макрофінансової стабільності. Водночас, зростає значення інституційної спроможності держави діяти як координатор багаторівневих партнерств: узгоджувати цілі донорів і національні пріоритети, забезпечувати прозорість та підзвітність використання зовнішніх ресурсів, інтегрувати міжнародні програми в державні політики і планування відбудови. З огляду на це науково-

практичної ваги набуває системний аналіз того, яким чином глобальні виклики модифікують державну політику, інституційні механізми та управлінські практики міжнародної співпраці, а також які управлінські моделі є найбільш придатними для забезпечення стійкості й модернізаційного розвитку України в умовах затяжної кризи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Трансформація ролі держави в умовах війни та інших системних потрясінь є одним із ключових сюжетів сучасного українського наукового дискурсу в галузі публічного управління, міжнародних відносин і безпекових студій. Дослідження концентруються, по-перше, на проблематиці державної спроможності та адаптивності управлінських систем за умов турбулентності: оцінюються механізми швидкого ухвалення рішень, ефективність кризової координації, спроможність інституцій забезпечувати неперервність функцій і публічних послуг. По-друге, розвивається напрямок, присвячений управлінню міжнародною допомогою та відбудовою: аналізуються інструменти донорської координації, моделі програмування та моніторингу ресурсів, ризику фрагментації проєктів, а також вимоги до прозорості й доброчесності як передумови довіри партнерів. По-третє, посилюється увага до євроінтеграційного виміру трансформацій, зокрема до гармонізації політик і процедур із нормами ЄС, інституційного зближення та впровадження стандартів належного врядування. Окремий пласт праць присвячено оцінюванню результативності публічного управління в умовах нестабільності — через призму стійкості, спроможності до відновлення, якості управлінських рішень та довіри до інститутів. Водночас, попри наявність значного доробку, зберігається потреба в цілісному синтезі, що би поєднав міжнародно-політичний і управлінський ракурси та дозволив описати трансформацію ролі держави як інституційного координатора багаторівневих міжнародних партнерств, визначити ключові чинники

ефективності такої трансформації та окреслити прикладні напрямки вдосконалення державної політики у сфері міжнародної співпраці.

Метою статті є дослідження трансформації ролі держави через визначення ключових напрямків удосконалення публічної політики України з метою підвищення її стійкості, ефективності та здатності до міжнародної взаємодії в умовах кризових процесів.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правова основа трансформації ролі держави в міжнародній співпраці формується комплексом рішень, ухвалених після початку повномасштабної агресії, серед яких ключове місце посідає запровадження та систематичне продовження воєнного стану відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1] Закон визначив спеціальні механізми діяльності органів державної влади, розширив дискреційні повноваження Президента та Кабінету Міністрів, надавши можливість оперативно ухвалювати зовнішньополітичні та міждержавні рішення без тривалих процедур погодження. У розвиток зазначеного режиму держава оновила Стратегію національної безпеки України (Указ Президента № 392/2020 та даліш коригування в умовах воєнного стану) [2], що змінила співвідношення зовнішньої та внутрішньої безпекової політики, інтегрувавши міжнародну співпрацю до системи життєво важливих національних інтересів. У зовнішньополітичному вимірі було переглянуто й уточнено стратегічні пріоритети, передбачені Стратегією зовнішньополітичної діяльності (Указ № 448/2021), що дозволило адаптувати дипломатичні інструменти до умов широкомасштабної війни та глобальної нестабільності [3].

Воєнний стан інституційно закріпив низку структурних змін у механізмах публічного управління: створення військових адміністрацій на рівні областей та територіальних громад, перерозподіл повноважень між цивільними й військовими структурами, запровадження спеціальних режимів регулювання економічних процесів, обігу капіталу та управління

державним майном. Разом ці зміни фактично сформували нову модель виконавчої влади, здатну діяти в прискорених часових межах, що дозволила державі здійснювати міжнародні переговори в значно динамічніший спосіб, швидко укладати міжурядові угоди, погоджувати пакети фінансової допомоги, брати участь у спеціальних міжнародних механізмах підтримки таких як Європейський інструмент *MFA+*, *Ukraine Facility*, багатосторонні безпекові угоди, спільні оборонні ініціативи та програми відновлення.

У цій конфігурації міжнародні відносини перестали функціонувати винятково в межах класичної дипломатії: воєнний стан створив правові підстави для оперативного залучення зовнішніх ресурсів, розширення співпраці з міжнародними організаціями, формування тимчасових механізмів координації з донорами та фінансовими інституціями. Спеціальні процедури дозволили державі укладати угоди в скорочені строки, погоджувати бюджетну підтримку без довготривалих парламентських циклів, запроваджувати нові формати партнерства — від спільного виробництва озброєнь до секторальних реформ, що впроваджуються в координації з ЄС, МВФ та Світовим банком.

Таким чином, нормативно-правові зміни не лише забезпечили функціонування держави в умовах надзвичайної ситуації, а й визначили новий рівень міжнародної суб'єктності України, розширивши її можливості діяти в глобальному середовищі поза межами «звичайної» міждержавної взаємодії.

Найбільш наочно трансформація ролі держави простежується у фінансово-економічному вимірі.

2023 року до Державного бюджету України надійшло 42,6 млрд дол. США зовнішнього фінансування, з яких 11,5 млрд дол. становили гранти, тобто безповоротна допомога [4].

2024 року обсяги зовнішнього фінансування залишилися зіставними — близько 41,7 млрд дол. США, приблизно 30 % з яких теж припадало на грантові кошти [5].

Для їх залучення держава постає центральним переговорником і розпорядником, погоджуючи умови кредитів та грантів з ЄС, МВФ, Світовим банком, урядами країн-партнерів і далі розподіляючи ресурси між секторами економіки. Фактично майже половина видатків бюджету в 2023–2024 роках забезпечується за рахунок зовнішніх джерел, що перетворює міжнародну фінансову співпрацю на ключовий елемент бюджетної політики.

Окремий блок становлять спеціальні інструменти Європейського Союзу. 2023 року Україна отримала 18 млрд євро в межах програми *Macro-Financial Assistance+* (MFA+), що становило майже половину всього зовнішнього бюджетного фінансування в тому році [6].

2024 року Рада ЄС схвалила запуск інструменту *Ukraine Facility* на 2024–2027 роки із загальним обсягом у 50 млрд євро (33 млрд — пільгові кредити, 17 млрд — гранти), призначеного для підтримки бюджету, інвестицій та реформ [7]. Уже в перший рік дії програми Україна отримала 12 млрд євро за результатами виконання узгодженого Плану *Ukraine Facility* і означає, що держава не лише залучає ресурси, а й бере на себе зобов'язання щодо проведення структурних реформ.

Безпековий вимір міжнародної співпраці також суттєво переформатував роль держави. Від початку повномасштабного вторгнення міжнародна спільнота надала Україні сотні мільярдів євро військової, фінансової й гуманітарної підтримки; за даними *Ukraine Support Tracker*, загальна сума зобов'язаної допомоги станом на кінець 2024 року перевищила 390 млрд євро [8]. Українська держава стала центром координації багатосторонньої безпекової взаємодії від формату «*Рамштайн*» до укладання двосторонніх безпекових угод із ключовими

партнерами. Ухвалення таких угод передбачає не лише постачання озброєнь, а й довгострокову підтримку сектору оборони, спільні програми підготовки, участь у виробничих ланцюгах оборонної продукції, що радикально підсилює зовнішньополітичну суб'єктність держави.

Гуманітарний та відновлювальний напрямки співпраці формують ще один блок трансформацій. Сотні проєктів ООН, ЄС, Світового банку, ПРООН, міжнародних неурядових організацій реалізуються в Україні у сферах соціального захисту, підтримки внутрішньо переміщених осіб, відбудови житла, освіти, медицини й місцевої інфраструктури. Згідно із спільними звітами уряду та системи ООН, лише 2022 року гуманітарну допомогу в різних формах отримали мільйони громадян, а обсяги підтримки вимірювалися мільярдами доларів [9]. У цих процесах держава постає посередником між донорами та громадами, забезпечуючи нормативне оформлення, узгодження пріоритетів, спрощення процедур і моніторинг результатів.

Важливим проявом зміни ролі держави є посилення багаторівневої взаємодії з територіальними громадами. Відновлення критичної інфраструктури, реалізація проєктів енергоефективності, модернізація житлового фонду та соціальних послуг значною мірою фінансуються за рахунок міжнародних фондів, проте плануються й впроваджуються на місцевому рівні. Держава тут виконує функції стратегічного координатора, що формує загальнонаціональні пріоритети, створює правові межі для участі громад у транскордонних та донорських програмах, забезпечує прозорість розподілу ресурсів і контроль їх цільового використання.

Отже, сукупність наведених фактів і показників дає змогу стверджувати, що глобальні виклики пандемія, економічна та енергетична криза, повномасштабна війна трансформували роль України у міжнародній співпраці з другорядного отримувача допомоги на активного суб'єкта формування багаторівневої системи партнерств. Держава поступово

набуває функцій не лише реципієнта, а й співдизайнера міжнародних механізмів підтримки, інтегрує внутрішню політику в європейські та глобальні межі та використовує міжнародну співпрацю як інструмент забезпечення обороноздатності, фінансової стійкості та повоєнного розвитку.

Уважаємо, що першим стратегічним напрямком удосконалення державної політики має стати інституційна модернізація системи публічного управління. Доцільним є створення центрів міжвідомчої координації, що постійно діють, розвиток аналітичних підрозділів на рівні уряду, упровадження механізмів управління на основі даних (*data-driven governance*) та посилення стратегічного планування.

Наступною пропозицією є поглиблення європейської інтеграції через інституційне зближення з Європейським Союзом. Ідеться про дальшу імплементацію *acquis* ЄС, модернізацію державної служби відповідно до принципів *SIGMA*, гармонізацію регуляторної політики, приєднання до ключових європейських програм у сферах інновацій, енергетики та цифрового розвитку. Розширення участі України в європейських механізмах фінансування, зокрема в межах *Ukraine Facility*, створює можливість для зміцнення інституційної стійкості та прискорення структурних реформ.

Важливим напрямком є інституціоналізація нового формату безпекового партнерства. Держава повинна посилити коаліційну дипломатію, розширювати мережу двосторонніх безпекових угод, формувати спільні програми оборонного виробництва та сприяти інтеграції українських підприємств у європейський оборонно-промисловий комплекс.

Удосконалення зовнішньої фінансової політики передбачає більш ефективне управління міжнародною допомогою та інвестиціями. Доцільно посилити прозорість і результативність використання зовнішніх ресурсів,

розробити єдину національну систему моніторингу донорських програм, а також перейти від моделі короткострокового фінансування до довгострокових інвестицій у розвиток. Особливої уваги варто надати створенню сприятливих умов для участі міжнародних фінансових інституцій у проєктах реконструкції та модернізації ключових секторів економіки.

Значного посилення потребує роль територіальних громад у міжнародній співпраці. Розширення їх доступу до транскордонних програм, можливостей участі в грантових проєктах, залучення міжнародних організацій до відбудови на місцевому рівні сприятиме формуванню сталих партнерств і зменшенню дисбалансів між регіонами. Держава має забезпечити нормативне та методичне підґрунтя для розвитку такої взаємодії, створивши умови для повноцінного включення місцевого самоврядування у глобальні мережі співробітництва.

Отже, запропоновані напрямки дозволяють сформувати сучасну модель публічного управління, у якій міжнародна співпраця стає не допоміжним елементом, а важливим інструментом забезпечення розвитку, безпеки та модернізації держави, а сама модель має потенціал посилити роль України як передбачуваного та відповідального суб'єкта міжнародних відносин, інтегрованого у європейський і глобальний простір.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що трансформація ролі держави в міжнародній співпраці під впливом глобальних викликів стала однією із ключових тенденцій сучасного українського державотворення. Умови пандемії, економічної нестабільності та особливо повномасштабної війни суттєво змінили характер взаємодії України з міжнародними партнерами, перетворивши міжнародну співпрацю з периферійного інструмента зовнішньої політики на системоутворювальний механізм забезпечення обороноздатності,

функціонування економіки, стійкості суспільства та відбудови територій. Дослідження засвідчує, що нормативно-правові зміни, запроваджені в умовах воєнного стану, сприяли формуванню нової моделі публічного управління, яка характеризується вищим рівнем координації, прискореними процедурами ухвалення рішень та інтеграцією внутрішніх політик у міжнародні формати співпраці.

Україна поступово набуває ознак активного суб'єкта формування багаторівневих партнерств, що проявляється в розвитку європейської інтеграції, участі у міжнародних інструментах фінансової підтримки, укладенні довгострокових безпекових угод та розширенні співпраці на рівні територіальних громад. Запропоновані авторами напрямки вдосконалення державної політики створюють підґрунтя для переходу України до моделі стійкої, стратегічно керованої і міжнародно інтегрованої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>.
3. Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>.
4. У 2023 році до державного бюджету України надійшло \$42,6 млрд зовнішнього фінансування. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-do-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-nadiishlo-426-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia>.

5. У 2024 році Мінфін України залучив \$41,7 млрд зовнішнього фінансування, із яких 30% у грантовій формі. *Міністерство фінансів України*. URL:

https://www.mof.gov.ua/uk/news/the_ministry_of_finance_of_ukraine_attracted_417_billion_in_external_financing_including_30_in_the_form_of_grants-4972.

6. Commission proposes stable and predictable support package for Ukraine for 2023 of up to €18 billion. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6699.

7. Ukraine Facility Plan. *Recovery vision of Ukraine*. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en>.

8. Ukraine Support Tracker. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. URL: <https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>.

9. Early Recovery Efforts in Ukraine UN Annual Results Report 2022. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/UN_report_2023%28English%29.pdf.

REFERENCES

1. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2015). Pro pravovyi rezhyr voiennoho stanu [On the legal regime of martial law : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. [in Ukrainian]

2. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2020). Pro rishennia RNBO vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defence Council of Ukraine of 14 September 2020 «On the National Security Strategy of Ukraine» : Decree of the President of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>. [in Ukrainian]

3. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2021). Pro Stratehiiu zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy [On the Strategy of Ukraine's Foreign Policy: Decree of the President of Ukraine № 448/2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>. [in Ukrainian]

4. *Kabinet Ministriv Ukrainy*. (2023). U 2023 rotsi do derzhavnoho biudzhetu Ukrainy nadiishlo \$42,6 mlrd zovnishnioho finansuvannia [In 2023, Ukraine's state budget received \$42,6 billion in external financing]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-do-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-nadiishlo-426-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia>. [in Ukrainian]

5. *Ministerstvo finansiv Ukrainy*. (2024). U 2024 rotsi Minfin Ukrainy zaluchyv \$41,7 mlrd zovnishnioho finansuvannia, iz yakykh 30% u hrantovii formi [In 2024, the Ukrainian Ministry of Finance attracted \$41,7 billion in external financing, 30% of which was in the form of grants]. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/the_ministry_of_finance_of_ukraine_attracted_417_billion_in_external_financing_including_30_in_the_form_of_grants-4972. [in Ukrainian]

6. *European Commission*. (2022). Commission proposes stable and predictable support package for Ukraine for 2023 of up to €18 billion. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6699. [in English]

7. *Ministry for Restoration of Ukraine*. (2024). Ukraine Facility Plan. Recovery vision of Ukraine. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en>. [in English]

8. *Kiel Institute for the World Economy*. (2024). Ukraine Support Tracker – A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. URL: <https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>. [in English]

9. *United Nations Ukraine*. (2022). Early Recovery Efforts in Ukraine : UN Annual Results Report 2022. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/UN_report_2023%28English%29.pdf. [in English]